

ПАХОДЖАННЕ НАЗВАЎ МОЎ ПРАГРАМАВАННЯ

Канаплянка М.С.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Албут А.А. – старшы выкладчык

Разглядаецца паходжанне назваў найбольш распаўсюджаных моў праграмавання, а таксама іх неафіцыйныя і размоўныя варыянты. Аналізуюцца гістарычныя, культурныя і тэхнічныя фактары, якія паўплывалі на фарміраванне назваў такіх моў, як Fortran, COBOL, C++, Java і Python. Асобная ўвага надаецца неформальнай прафесійнай лексіцы, якая ўзнікае ў ІТ-асяроддзі. Вынікі даследавання паказваюць, што назвы моў праграмавання адлюстроўваюць не толькі тэхнічныя асаблівасці, але і культурны кантэкст развіцця інфармацыйных тэхналогій.

Камп'ютары, інтэрнэт і іншыя сучасныя тэхналогіі кардынальна змянілі штодзённае жыццё. Сёння чалавек ужо не можа камфортна існаваць, калі пазбавіць яго новых тэхналогій. І ў будучыні гэтая сувязь чалавека з тэхналогіямі будзе толькі ўзмацняцца, як і попыт на праграмістаў і мовы праграмавання.

Асновай інфармацыйных тэхналогій з'яўляецца праграмаванне. Праграмаванне – гэта не толькі спосаб прымусіць працаваць абсталяванне, але і, можна сказаць, працэс і мастацтва стварэння камп'ютарных праграм, што ўключае напісанне алгарытму, сцэнарыя, кода, што ляжыць у аснове праграмнага забеспячэння. Асновай праграмавання з'яўляюцца мовы праграмавання, на якіх запісваюцца коды праграм [1].

Практычна ўсе сферы дзейнасці чалавека патрабуюць выкарыстання праграмнага забеспячэння, што дазваляе замяніць фізічную працу чалавека на машынныя і рабатызаваныя вытворчасці, забяспечыць прырост хуткасці і дакладнасці аперацый, а таксама павысіць эфектыўнасць вытворчасці.

Назва мовы праграмавання – гэта не толькі тэхнічная метка, але і элемент культурнай, гістарычнай і маркетынгавай ідэнтычнасці. Яна можа адлюстроўваць мэты распрацоўкі, філасофію аўтараў, навуковыя паняцці або нават асабістыя перакананні стваральнікаў. Сёння існуе каля 250 моў праграмавання. Гісторыі ўзнікнення некаторых моў добра вядомыя, іншых – менш. Частка з іх атрымала назвы паводле правілаў карпаратыўнага нэймінгу, іншыя былі вынікам доўгай творчай працы каманды, якіясьці назвы падбіраліся проста выпадкова. Разгледзім паходжанне назваў найбольш вядомых моў праграмавання і іхсэнсавую нагрузку [2].

Мова Fortran: мова навукі. Fortran – адна з першых высокаўзроўневых моў праграмавання, створаная ў 1957 г. у кампаніі IBM. Назва паходзіць ад словазлучэння *Formula Translation* («пераклад формул»). Гэта дакладна адлюстроўвае яе прызначэнне – аўтаматызацыю складаных матэматычных разлікаў і інжынерных задач.

COBOL: мова бізнесу. COBOL – гэта абрэвіатура ад *Common Business-Oriented Language* («агульная мова, арыентаваная на бізнес»). Яна была распрацавана ў 1959 г. пры ўдзеле камітэта CODASYL. Назва падкрэслівае яе мэту – уніфікацыю праграмавання для камерцыйных і фінансавых праграм.

C і яго «сям'я». C была створаная ў 1972 г. у Bell Labs. Назва паходзіць ад папярэдняй мовы **B**. Літара C проста працягнула алфавітную паслядоўнасць, што сведчыць пра эвалюцыйны характар распрацоўкі. Ад C паходзяць наступныя мовы праграмавання:

- **C++**. Назва ўключае апэратар інкрэмента «++», што ў мове C азначае павелічэнне на адзінку. Такім чынам, C++ – гэта «палепшаная версія C».

- **C#** – знак «#» (дыез) у музыцы абазначае павышэнне ноты на паўтону. Назва намякае на «павышаную» версію C. Мова была распрацавана ў Microsoft.

Python: гумар у праграмаванні. Python не мае дачынення да змяі. Яе аўтар Гвіда ван Росум (Guido van Rossum) быў прыхільнікам брытанскага камедыйнага шоу Monty Python's Flying Circus. Назва была выбрана дзеля лёгкасці і арыгінальнасці, што адпавядае філасофіі простага і чытабельнага кода.

Java: маркетынг і сімволіка. Java была распрацавана кампаніяй Sun Microsystems. Першапачаткова яна называлася Oak, але пазней назву змянілі. «Java» – гэта назва гатунку кавы, якая паходзіць з вострава Java. Паводле распаўсюджанай версіі, распрацоўшчыкі выбралі гэтую назву падчас неформальнай сустрэчы за кубкам кавы. Назва кароткая, лёгка запамінаецца і мае пазітыўныя асацыяцыі.

Pascal: ушанаванне вучонага. Мова Pascal названа ў гонар французскага матэматыка і філосафа Блеза Паскаля. Стваральнік мовы Ніклаус Вірт (Niklaus Wirth) падкрэсліў такім чынам сувязь праграмавання з матэматычнай логікай і навуковай традыцыяй.

Ruby: каштоўны камень сярод моў. Ruby атрымала назву ў гонар каштоўнага каменя – рубіну. Яе стваральнік Юкіхіра Мацумота (Yukihiro Matsumoto) хацеў, каб назва гучала прыгожа і суадносилася з назвай мовы Perl (жамчужына). Інакш, Ruby – гэта «каштоўнасць» у сьвеце праграмавання.

Такім чынам, паходжанне назваў моў праграмавання адлюстроўвае развіццё інфармацыйных тэхналогій, культурныя кантэксты і асабістыя перавагі іх стваральнікаў. Ад строгіх тэхнічных абрэвіятур (Fortran, COBOL) да гумарыстычных і метафарычных назваў (Python, Ruby) – кожная назва мае сваю гісторыю. Аналіз гэтых назваў дазваляе лепш зразумець не толькі тэхнічную эвалюцыю праграмавання, але і чалавечы фактар у яго развіцці.

Акрамя афіцыйных назваў, у прафесійным асяроддзі шырока выкарыстоўваюцца неафіцыйныя, жартаўлівыя або скарачаныя найменні. Яны фарміруюцца пад уплывам сінтаксісу, фанетыкі, прафесійнага слэнгу і культурнага кантэксту. Разгледзім некалькі характэрных прыкладаў (табліца 1).

Табліца 1 – Неафіцыйныя назвы моў праграмавання

Арыгінальная назва мовы праграмавання	Неафіцыйная назва мовы праграмавання	Каментарый
C++ [si: plʌs plʌs]	<i>сі плюс плюс</i>	агучванне інкрэмента ++ на славянскі манер
	<i>плюсы</i>	назва паводле сімвала інкрэмента
	<i>цэпэпэ</i>	славянізаваная назва паводле першых літар слоў арыгінальнай назвы
C# [si: ʃɑ:tp]	<i>сі рашотка</i>	назва з-за падабенства знака # да рашоткі
	<i>сі хэш</i>	назва па аналогіі з назвай сімвала ў інтэрнэце
Java [ˈdʒɑ:və]	<i>ява</i>	пашыранае вымаўленне назвы, сувязь назвы з востравам Ява праз каву (выява на лагатыпе)
	<i>кава</i>	назва ад лагатыпа – выява кубка кавы
Python [ˈpaɪθn]	<i>пітон</i>	пашыранае вымаўленне назвы
	<i>змяя удаў</i>	назвы паводле асацыятыўных фанетыка-графічных сувязей
PHP [pi: eɪf pi:]	<i>пэхапэ</i>	славянізаванае чытанне абрэвіятуры
	<i>пыха</i>	жартаўлівая адаптацыя-каламбур, якая ўзнікла з-за гукавога падабенства, можа мець іранічнае адценне, звязанае з крытыкай архітэктурных асаблівасцей мовы
JavaScript [ˈdʒɑ:və skɪpt]	<i>JS («джэй-эс»)</i>	літарнае скарачэнне
	<i>жэс</i>	славянізаванае чытанне скарачэння назвы з каламбурызацыяй (ЖЭС – жыллёва-эксплуатацыйная служба)
	<i>жаба-скрыпт</i>	у жартоўным кантэксце праз фанетыка-графічнае падабенства слова Java да «жаба». Варта адзначыць, што нягледзячы на падабенства назваў, JavaScript не з’яўляецца падмноствам Java. Гэта самастойная мова з іншай архітэктурой і гісторыяй развіцця.
Go [gou]	<i>Golang</i>	Альтэрнатыўная назва мовы Go, ужывальная з-за агульнасці слова <i>go</i> ў англійскай мове. Выкарыстоўваецца для ўнікальнай ідэнтыфікацыі (напрыклад, у даменных імёнах і хэштэгах [3]).

Неафіцыйныя назвы моў праграмавання – гэта частка прафесійнай субкультуры. Яны выконваюць камунікатыўную функцыю (спрашчэнне вымаўлення), сацыяльную (маркер прыналежнасці да супольнасці) і часта гумарыстычную.

Праграмаванне – гэта зусім не такі прасты занятак, як можа здацца на першы погляд. Яго складанасць у тым, што патрабуецца значная разумовая праца, якая трэніруе мозг і развівае лагічнае мысленне. Сёння праграмаванне настолькі глыбока пранікла ў сучаснае грамадства, што стала запатрабаваным практычна ва ўсіх сферах нашага жыцця. Зараз практычна не існуе сферы чалавечай дзейнасці, якая б абыходзілася без камп’ютарных тэхналогій і моў праграмавання. Паходжанне назваў моў праграмавання адлюстроўвае развіццё інфармацыйных тэхналогій, культурныя кантэксты і асабістыя густы іх стваральнікаў. Кожная назва (ад строгіх тэхнічных абрэвіятур, як *Fortran*, *COBOL*, да гумарыстычных і метафарычных назваў, *Python*, *Ruby*) мае сваю гісторыю. Аналіз гэтых назваў дазваляе лепш зразумець не толькі тэхнічную эвалюцыю

праграмавання, але і чалавечы фактар у яго развіцці. Неафіцыйныя ж назвы моў праграмавання – гэта частка прафесійнай субкультуры, зручны сродак камунікацыі і спосаб творча-моўнага самавыражэння.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Себеста, Р. У. Основные концепции языков программирования / Роберт У. Себеста. – М. : Вильямс, 2001. – 659 с.
2. Пратт, Т. Языки программирования: разработка и реализация. Programming Language Design and Implementation (PLDI). / Теренс Пратт. – М. : МИП, 1979. – 573 с.
3. Інтэрнет-рэсурс [habr.com](https://habr.com/ru/articles/794887/): [сайт]. – 2024. – URL: <https://habr.com/ru/articles/794887/> (дата звароту: 01.04.2026).